

SPRAWOZDANIE Z WEWNĘTRZNEJ KONFERENCJI NAUKOWEJ PT. „KRYZYS A POSTĘP W ŻYCIU SPOŁECZNO-KULTUROWYM, POLITYCZNYM I GOSPODARCZYM EUROPY XXI WIEKU”

Jest wiele powodów, aby w połowie drugiej dekady XXI w. nie tylko badać czy analizować, lecz przede wszystkim poddawać dyskusji, porównywać, przeciwstawiać sobie dwa zjawiska kluczowe dla współczesności: postęp i kryzys. Są to pojęcia kluczowe dla określenia dynamiki społeczeństwa w całości, jak i różnych wymiarów systemu społecznego, których zmienność starają się uchwycić nie tylko socjologowie i historycy, lecz również ekonomiści, pedagodzy czy filozofowie. Nad takim przeciwstawieniem postępu, jako procesu rozwojowego ocenianego pozytywnie oraz kryzysu, jako złożonego etapu swoistego przesilenia, zastanawiali się zgodnie z dobrą tradycją akademicką pracownicy naukowo-dydaktyczni Wyższej Szkoły Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi na dorocznej wewnętrznej konferencji naukowej pt. „Kryzys a postęp w życiu społeczno-kulturowym, politycznym i gospodarczym Europy XXI wieku”, która się odbyła w dniu 17 lutego 2016 r. na Wydziale Nauk Społecznych. W konferencji wzięło udział ponad dwudziestu akademików, prezentując nie tylko swoje przemyślenia związane z problematyką konferencji, ale także wyniki najnowszych własnych przedsięwzięć badawczych prowadzonych na uczelni.

Pierwotnie zostały zaproponowane dwa obszary obrad panelowych, akcentujące z jednej strony wymiar społeczno-kulturowy, edukacyjny i demograficzny, a drugiej – polityczno-gospodarczy i bezpieczeństwa. Sesje plenarne zostały jednak zorganizowane w sposób umożliwiający każdemu z uczestników wysłuchanie wszystkich wystąpień, podzielonych na mniejsze sekcje tematyczne. Wśród zaproponowanych wątków problemowych znalazły się zarówno różne typy kryzysów, takich jak finansowy, ekonomiczny, duchowy, kulturowy czy intelektualny, jak i zjawiska ściśle związane z zagadnieniami kryzysu, będące jego symptomami, czyli kulturowy zamęt, „rozproszenie umysłu”, irracjonalizm, dynamiczny rozwój kultury masowej, biurokratyzacja życia publicznego, technokracja, kult rozumu czy degradacja środowiska naturalnego, a także upadek tradycyjnych wartości etycznych, a zwłaszcza wartości europejskich. Szczególnie te ostatnie zajmują bardzo ważne miejsce w spuściźnie Roberta Schumana, Konrada Adenauera czy patrona uczelni Alcide De Gasperiego – pomysłodawców europejskiej wspólnoty państw i narodów, która powstała po ostatniej wielkiej wojnie w Europie.

Warto odnotować, że mimo obaw wyrażonych w przemówieniu otwierającym konferencję przez JM Rektora uczelni dra Tadeusza Gracę, nawiązujących do ukierunkowania tematów głównie na kryzys, w dyskusji dominowało ogólnie optymistyczne podejście do zagadnienia kryzysu oraz akcentowany był jego wyraźny związek ze zmianą i postępem, które z reguły następują po okresie kryzysu wnoszącego w rozwój społeczeństwa pewną „destrukcję twórczą”. O specyfice okresu zmian, o „ciekawych czasach” powiedział w swoim wykładzie wprowadzającym prof. dr hab. Bronisław Sitek, który szczególnie podkreślił zagrożenia społecznego oraz demograficznego wymiaru kryzysu, reprezentowanego np. przez zjawisko rodziny patchworkowej czy samotności jako sposobu życia na poziomie mikro. Natomiast na poziomie makro niezwykle ważnym przejawem kryzysu są nasilające się procesy migracyjne wewnątrz Europy oraz na kontynent. Pod wpływem kryzysów społecznych zatracą się nie tylko tożsamość kulturowa, odnotowuje się również kryzys religii, zmiękczenie, spłaszczenie wartości religijnych, nasilają się problemy osobowościowe, indywidualność zderza się z masowością i kryzysem człowieczeństwa ogólnie,

a prawa człowieka często nie idą w parze z odpowiednim traktowaniem obywateli. Kryzys polityczny natomiast przejawia się w ostatecznym rozpadzie porządku jałtańskiego, przechyleniu się szali na korzyść Chin i USA, osłabieniu Europy oraz wspólnej polityki bezpieczeństwa. Obok kryzysu klasycznego modelu gospodarki wolnorynkowej również widzimy we współczesnym świecie kryzys prawa przejawiający się w jego multicytryczności, w niemożności szybkiego reagowania na zmieniające się potrzeby globalne pod wpływem nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych oraz innowacji w innych dziedzinach nauki, m.in. w medycynie. Mimo kryzysów widzimy jednak zmiany, które pokazują, że życie toczy się dalej, a ludzkość twórczo przetwarza tendencje kryzysowe na nową jakość.

Nie zabrakło na konferencji także wątków historycznych odnoszących się do zjawiska kryzysu i postępu. Części pierwszej obrad plenarnych przewodniczyła Dziekan Wydziału Nauk Społecznych Wyższej Szkoły Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi w Józefowie dr Małgorzata Such-Pyrgiel. Na początku obrad mgr Artur Piątkowski zaprezentował referat napisany razem z prof. dr. hab. Tomaszem Ochinoskim, który dotyczył publicystyki oraz działalności organizacyjnej środowiska związanego z „Tygodnikiem Warszawskim” z lat 1945–48, przedstawiając ją jako inspirację dla współczesnej refleksji nad kryzysem i postępowaniem, zastanawiając się nad wartościami proponowanymi przez katolicyzm, nad nową kulturą pracy, która może służyć jako źródło współczesnego zrównoważonego rozwoju z akcentem na pracę jako akcie twórczym, oraz optymalizacji, a nie maksymalizacji zysku, szczególnie w obliczu współczesnych globalnych kryzysów finansowych, odbijających się echem na wszystkich innych sferach życia ludzi.

Inne kluczowe od zarania dziejów zjawisko migracji również pojawiło się jako temat dyskusji konferencyjnej. Obecnie to zjawisko stało się jeszcze istotniejszym czynnikiem kryzysów w różnych sferach życia i w różnych regionach świata, w szczególności na kontynencie europejskim. Ten temat został krytycznie przedstawiony przez prof. dr hab. Magdalenę Sitek w referacie, gdzie zostały zderzone dwa kryzysy: kryzys uchodźczy oraz kryzys instytucjonalny w Unii Europejskiej, w ramach której pewne decyzje polityczne stały się niewątpliwie przyczyną tych kryzysów. Kontekst ogólny tych

wydarzeń został scharakteryzowany przez takie tendencje, jak zwrot ku tożsamości chrześcijańskiej w obawie przed islamizacją Europy na tle bardzo poważnego kryzysu demograficznego, spadku dzietności i starzenia się społeczeństwa europejskiego czy ekonomiczny wymiar problemu migracji jako sposobu na podniesienie poziomu życia osób spoza rozwiniętych gospodarek kapitalistycznych. W podsumowaniu zostały wyrażone bardzo poważne obawy dotyczące możliwości instytucjonalnych i politycznych Unii Europejskiej w zakresie samodzielnego rozwiązania wspomnianych kryzysów.

Doktor Małgorzata Such-Pyrgiel przedstawiła bogato ilustrowaną danymi statystycznymi wizję kryzysu i dalszego rozwoju demograficznego Europy, a w szczególności Polski, w swoim referacie pt. „Czy kryzys współczesnej rodziny polskiej? Charakterystyka i kierunek przemian w świetle aktualnych tendencji i prognoz demograficznych?”. Wśród najważniejszych czynników obecnej sytuacji w Polsce – kryzysów rodzin z klas średniej i niższych oraz pojawienia się nowych typów rodziny – zostały wymienione uwarunkowania społeczno-gospodarcze oraz problemy instytucjonalne, sytuacja mieszkaniowa i wysoki poziom bezrobocia, a także ogólne postawy, które rozwinęły się pod wpływem kultury popularnej i osłabienia tradycyjnych poglądów na znaczenie rodziny.

Kryzys takiej wartości, jak solidarność, będącej fundamentem wspólnoty europejskiej, został omówiony jako przejaw kryzysu ogólnoeuropejskiego w referacie dr. Tomasza Wrzoska, który przedstawił symptomy tego kryzysu w dyskursie publicznym i prawniczym. Najważniejsze zagadnienia związane z solidarnością to braterstwo, miłość bliźniego, miłosierdzie, spójność, pomoc. Imperatyw pomocy potrzebującym został przeanalizowany przede wszystkim z punktu widzenia bieżącego kryzysu uchodźczego, bo okazało się, że pomoc jest nie dla wszystkich, a argument bezpieczeństwa lub zdrowego rozsądku w pomaganiu łatwo zwycięża wszystkie argumenty związane z braterstwem, współczuciem czy solidarnością. Nakazy miłości bliźniego są reinterpretowane, stosowane są strategie unieważniania powinności moralnej w obliczu m.in. zagrożenia dla kultury chrześcijańskiej podatnej na rozmycie i zniszczenie.

Podobny problem solidarności, lecz w nawiązaniu do globalnego kryzysu ekologicznego, w swoim referacie przeanalizowała dr Małgorzata Kaniewska, oceniając porozumienie klimatyczne po szczycie w Paryżu i jego poten-

cjał w zażegnaniu wspomnianego kryzysu. Potencjał ten przejawiał się m.in. w kompromisowym charakterze rozwiązań, gdyż gospodarz szczytu zyskał na jego dobrej organizacji oraz względnej skuteczności, Stany Zjednoczone – na zabezpieczeniu się przed ewentualnymi roszczeniami finansowymi z racji właśnie tego porozumienia, Chiny – na złagodzeniu podziału społeczeństwa globalnego na kraje bogate i biedne i ich względnej solidarności oraz powinności krajów bogatych w zakresie wsparcia biednych w ich walce ze skutkami kryzysów ekologicznych. Cały świat – a najbardziej małe kraje wyspiarskie – niewątpliwie by zyskał na realizacji postulatu porozumienia o redukcji gazów cieplarnianych i ograniczenia wzrostu temperatury względem tej, jaka panowała w epoce przedindustrialnej. Jedynym przegranym okazały się kraje wydobywające ropę, lecz dopiero po pewnym okresie możemy przekonać się, czy solidarność ekologiczna rzeczywiście zadziała.

Wymiar personalny kryzysu globalnego, niewątpliwie mający źródło w wielości kryzysów ekonomicznych, politycznych czy ekologicznych, został przedstawiony w referacie dr Kateryny Novikovej pt. „Jesteś tym, o czym myślisz”. Akcent został postawiony na podejście do kryzysów egzystencjonalnych, które jest rozpowszechnione w przemyśle rozwoju osobistego, odnotowującym obecnie intensywny wzrost na polskim rynku. Na tle promowanej we wszystkich sferach życia kultury indywidualizmu czy też kultury terapeutycznej rozwiązania proponowane przez trenerów rozwoju osobistego, mówców motywacyjnych czy coachów, a polegające na samodzielnej kontroli swojego życia, swoich postaw i emocji, na przestrzeganiu tzw. zasady przyciągania dobrych myśli i wydarzeń, niewątpliwie harmonijnie wpisują się w ogólną neoliberalną tendencję przenoszenia odpowiedzialności za zmianę, rozwój, postęp oraz – co najważniejsze – kryzys na konkretne pojedyncze osoby, z pominięciem jakichkolwiek interesów, możliwości, solidarności grupowych czy klasowych.

Wymiar ekonomiczny współpracy w grupie, aktualne problemy w zespole i rola menedżera w ich rozwiązywaniu pojawiły się w referacie dr Aleksandry Szejniuk. Szczególny akcent został położony na działania etyczne w zarządzaniu zasobami ludzkimi, zarówno pod kątem członków danego zespołu, jak i zewnętrznych czynników, z którymi zespół czy organizacja może się zderzyć, np. wpływ różnych kultur i zwyczajów kontrahentów. Bez względu

na wszelkie przejawy różnorodności, jako najważniejsze elementy etyki menedżerskiej zostały wymienione takie wartości, jak szacunek wobec podwładnych oraz ogólna tolerancja w organizacji.

O kryzysie wartości intelektualnych, zaniku zaufania, podważaniu autorytetu nauczyciela akademickiego rozprawił dr Robert Lisowski w swoim referacie poświęconym kryzysowi szkolnictwa wyższego, a w szczególności modelu uniwersyteckiego, który stracił swój charakter elitarny na rzecz umasowienia edukacji i szkolnictwa wyższego. Kryzys edukacji również stał się przedmiotem rozważań dr Doroty Łażewskiej, która skupiła się na etosie logocentrycznym zawodu nauczyciela i jego kryzysie, przejawiającym się we współczesnej walce o jego duszę i zastąpieniu tego etosu etosem pragmatycznym. Doktor Anna Krajewska kontynuowała dyskusję o kryzysach edukacyjnych, prezentując referat akcentujący indywidualny wymiar kryzysów w rozwoju dziecka, które może przejawiać trudności w funkcjonowaniu szkolnym ze względu na przetrwałe odruchy pierwotne, często postrzegane i oceniane przez nauczycieli niewłaściwie – jako związane z ogólnym poziomem rozwoju intelektualnego.

Zagrożenia i niebezpieczeństwa wynikające z różnych wymiarów kryzysów we współczesnych uwarunkowaniach polityczno-militarnych zostały przedstawione w referacie dr. Łukasza Romana, który zaprezentował nie tylko długą listę współczesnych zagrożeń oraz ich czynników, ale połączył to z krytyką pojęcia kryzysu oraz analizą jego wielowymiarowości m.in. w aspekcie konfliktu narodowego. Doktor Grzegorz Winogrodzki skupił się natomiast na bezpieczeństwie Polski na początku XXI w. – z uwzględnieniem perspektywy historycznej z końca XX w. – w odniesieniu do funkcjonowania wojskowych służb specjalnych. Ostatnie wystąpienie dr. Sergiusza Prokurata i mgr. Mateusza Benedykta Dziecielskiego dotyczyło zagrożeń wynikających z kryzysów ekonomicznych w odniesieniu do pojęcia cyklów koniunkturalnych, rozumianych odmiennie w różnych teoriach ekonomicznych.

Obrady plenarne konferencji zostały zakończone podsumowaniem, w którym podkreślono różnorodność przedstawionych zagadnień związanych z kryzysem oraz zaakcentowano pozytywne oddziaływania niektórych czynników i wydarzeń o charakterze społecznym, politycznym, demograficznym czy gospodarczym, które początkowo oceniano wyłącznie negatywnie.